

Лепетюха А.В.

кандидат філологічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

СИНОНІМІЧНІ МОНОПРЕДИКАТИВНІ ВИСЛОВЛЕННЯ З ІНФІНІТИВОМ У ПОЗИЦІЇ ПІДМЕТА ТА ПРИСУДКА (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ)

Висловлення з підметом, вираженим дієсловом, як і безособові конструкції, характеризуються предикативною категорією імперсональності. Інфінітив у позиції підмета у синонімічних конструкціях має інцидентією (референтні значення) номінального компонента, тобто він позначає, називає дієслівну дію у відриві від її темпоральних параметрів. Отже, ініціальний інфінітив являє собою «гібридну дієслівно-іменну частину мовлення» [1, с. 69], що виступає як форма номінації ознаки процесуальності або результату у той час, як відмінювані форми при називанні тієї ж ознаки виражають її реляційно-структурний та предикативний аспекти. Мовознавці зазначають, що у семантиці інфінітивних висловлень наявні також оцінки емоційного, етичного, естетичного, психологічного тощо планів, котрі ускладнюють їхню організацію [2, с. 138].

У ролі безособового актанта синонімічних конструкцій актуалізується «незалежний інфінітив» – результат трансформації віртуальної (мовної) підрядної пропозиції. Саме тому монопредикативні висловлення (далі – МПВ) з інфінітивом-підметом як мовленнєві преференціальні опції (ко(н)текстуально адекватні трансформи мовної структури), що містять повідомлення, семантично підпорядковане матричній частині висловлення, функціонально та семантично наближуються до підрядних висловлень. Синтаксична синонімічність інфінітивних структур обумовлена рівносуб'єктністю обох частин стрижневої (первинної) поліпредикативної пропозиції.

Серед МПВ з препозитивними інфінітивом / інфінітивним зворотом виділяємо такі структурні типи: 1) $Inf\ pr / p\ S + P + C$; 2) $D\ (de) + Inf\ pr / p\ S + P + C$; 3) $(D +) C + Inf\ pr / p\ S + P + C$, де $Inf\ pr / p$ – інфінітив теперішнього та минулого часів; S – підмет; P – предикат, C – додаток; $D\ (déclencheur)$ – препозитивний, адвербіальний або сполучниковий стимулятор / модифікатор.

Конструкції з ініціальними інфінітивами / інфінітивними зворотами першого типу становлять преференціальні опції поліпредикативних стрижневих структур з гіпотетичними підрядними висловленнями, наприклад:

(1) *Mourir m'aurait pas mal arrangé.* (F. Beigbeder)

У наведеному результативному МПВ першого типу $Inf\ pr\ S + P + C$ з синтаксичною синонімією на рівні висловлення спостерігаються умовні семантичні відношення. Отже, стрижнева структура цієї перифрастичної побудови така: *Si je mourais ça (cela) m'aurait pas mal arrangé.*

Для визначення ступеня ко(н)текстуальної пертинентності саме інфінітивної структури, доцільно використовувати лінгвістичний експеримент, або мовну гру адресата / читача, що полягає «у штучній заміні слова або фрази тексту, що аналізується, синонімічним словом або фразою» [3, с. 30–31]:

J'ai failli mourir souvent: écrasé par une voiture (mais je l'ai évité de justesse), tombé d'un immeuble (mais je me suis rattrapé aux branches), contaminé par un virus (mais j'ai mis une capote). Quel dommage.

1) *Si je mourais ça (cela) m'aurait pas mal arrangée.* (стрижнева структура)

2) *Mourir m'aurait pas mal arrangé.* (преференціальна опція)

Як бачимо, компресована преференціальна опція є ко(н)текстуально пертинентною, оскільки у претексті наявне поліпредикативне висловлення (далі – ППВ), розширене вставними адверсативними компонентами з ко(н)текстуальною функцією пояснення; первинна структура становить «невдалий (непертинентний) варіант», що ускладнює інтерпретацію повідомлення автора надлишковою експлікацією його інтенції.

МПВ другого типу характеризуються причинно-наслідковими семантичними відношеннями:

(2) *Etre sans attache lui plaisait.* (L. Faure)

Цей приклад результативного МПВ зі структурною моделлю Inf pr S + P + C становить актуалізований адекватний трансформ первинної поліпредикативної структури: *Comme il était sans attache, cela lui plaisait.* У посттексті наявні дві інфінітивні конструкції:

Etre sans attache lui plaisait. Quitter les vanités du monde pour retrouver le silence, et le temps de la méditation, n'en avait-il pas rêvé? Mais ne plus devoir se défendre est une rude épreuve, il le découvrait aujourd'hui...

Отже, згідно з певним прагматичним плануванням, мовець експресивно акцентує ініціальні інфінітивні звороти послідовності висловлень, що становить одну з особливостей його ідіостилю. Саме тому стрижнева конструкція видається ко(н)текстуально непертинентною.

При вживанні інфінітиву минулого часу в ініціальній позиції синонімічна конструкція завжди набуває семантичного причинно-наслідкового значення:

(3) *De n'avoir pas eu un réflexe sot lui donne de la satisfaction.* (L. Gardel)

Наведене результативне МПВ, побудоване за структурною моделлю: D + Inf p S + P + C, становить адекватну перифразу стрижневої пропозиції: *Il n'a pas eu un réflexe sot, donc ça / cela lui donne de la satisfaction.*

Ко(н)текстуально пертинентним є саме компресоване МПВ, оскільки у пре- та посттексті автор актуалізує поліпредикативні конструкції, ускладнені підрядними висловленнями. Отже, вибір звуженої структури полегшує інтерпретацію поданої інформації:

C'était lui, parce qu'il était civilisé d'une autre manière, qui avait jugé pleine de grâce sa réserve, et qui trouvait vulgaire sa joie. De n'avoir pas eu un réflexe sot lui donne de la satisfaction. Cela dissipa une certaine raideur qui, quoiqu'il en fût, empesait son comportement.

На думку деяких учених, МПВ з ініціальним інфінітивно-займенниковим зворотом, побудовані за моделлю: (D +) C + Inf pr / p S + P + C, займають проміжну позицію між власне-інфінітивними і дієслівно-інфінітивними висловленнями [4, с. 289]. А.Н. Гвоздев зазначає, що граматична особливість таких висловлень полягає у подвійній природі займенникових слів. З одного боку, вони зберігають значення другорядних членів, виражаючи різні об'єкти або обставини, і в цьому сенсі виявляють залежність від інфінітиву. З іншого боку, вони сполучають зі значенням другорядних членів предикативне значення неможливості дії і підпорядковують собі інфінітив [5, с. 97]. В.Ю. Копров вважає, що такі конструкції не відносяться до власне простих висловлень ні за семантикою, ні за структурою. У семантиці таких висловлень відображені дві ситуації, одна з яких виражається дієслівною конструкцією у розгорнутому вигляді, а друга – займенниково-інфінітивним зворотом у згорнутому вигляді, тобто у цілому вони являють собою півторапредикативні висловлення [1, с. 96].

(4) *Et l'avoir sauvé devrait me le rendre sympathique.* (Ch. Léourier)

Таке результативне МПВ зі структурною моделлю C + Inf p S + P + C та з семантичними причинно-наслідковими відношеннями є ко(н)текстуальною реалізацією стрижневої структури *Et puisque je l'ai sauvé ça devrait me le rendre sympathique*. У пре- та посттексті автор актуалізує складні ППВ:

En toute objectivité, je dois admettre qu'il n'est pas le sauvage auquel je m'attendais. Et l'avoir sauvé devrait me le rendre sympathique. Cependant, même si je fais des efforts pour le cacher devant Korwal, je ne l'aime pas.

Отже, вживання первинної побудови структурно перевантажує дискурсивний фрагмент, порушує його когерентність та ускладнює інтерпретацію інформації, що міститься у ньому.

МПВ з синонімічною синтагмою інфінітивом-присудком становлять преференціальну опцію-комплементарність стрижневої пропозиції, оскільки предикат супроводжується препозитивним прийменником (стимулятором) *de*. Йдеться про конструкції з «наративним інфінітивом» з інтенсивно-початковим значенням, котрий позначає дію у минулому. Такий інфінітив вживається письменниками у художніх творах з метою надати дії, вираженій процесуальним дієсловом, більше жвавості:

(5) *Et moi, de m'y ruer.* (San-Antonio).

Процесуальна конструкція з семантичним значенням висновку являє собою перифразу стрижневої структури *Et moi, je m'y suis rué*. Її контекстуальна пертинентність пояснюється прагненням мовця уникнути реактуалізації ініціального референта (*moi*), що призвело б до мовленнєвого прономінального розширення поданої синонімічної побудови. Посттекст допомагає визначити темпоральний план системної моделі наведеного МПВ:

Et moi, de m'y ruer. Mais tu sais bien déjà que la chère Daisy ne s'y trouve plus, l'odieuse garce!

Аналіз МПВ з ініціальним та фінальним інфінітивом / інфінітивним зворотом зворотом показав, що всі синонімічні преференціальні опції

становлять однобазові (з одним термінальним трансформаційним ланцюжком) перифрази віртуальних первинних конструкцій без зміни дискурсивного режиму інцидентії (з актуалізацією та фокалізацією аналогічних референтів).

Список використаних джерел:

1. Копров В.Ю. Семантико-функциональный синтаксис русского языка в сопоставлении с английским и венгерским // Воронеж, 2010. – 328 с.
2. Золотова Г.А. Коммуникативная грамматика русского языка // Москва, 1998. – 528 с.
3. Пешковский А.М. Принципы и приемы стилистического анализа и оценки художественной прозы. – Москва, 1927. – 68 с.
4. Тимофеев К.А. Об основных типах инфинитивных предложений в современном русском литературном языке // Москва, 1950. – С. 257–301.
5. Гвоздев А.Н. Очерки по стилистике русского языка // Москва, 1965. – 405 с.

Оробінська Р.В.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач,*

*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЧЕНЬ У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ НІМЕЦЬКИХ ХУДОЖНІХ ФІЛЬМІВ)

Поняття «функція» використовується в різних галузях знань і має безліч наукових трактувань. Із філософської точки зору (лат. «functio» – виконання) – це: 1) діяльність, обов'язок, робота, зовнішній прояв властивостей певного об'єкта в рамках даної системи відносин, до якої він належить; 2) вид зв'язку між об'єктами, коли зміна одного з них призводить до зміни іншого, при цьому другий об'єкт також називається функцією першого [5, с. 476].

Функція мовних одиниць як засобів вербального позначення інформації полягає у вербальному вираженні повідомлення, спрямованого від адресанта мовлення до адресата [7, с. 129]. Головним засобом вербальної передачі інформації в діалозі слугує речення [7, с. 131]. На вираження речень у діалозі впливають лінгвальні та екстралінгвальні фактори. *Лінгвальні* – це правила реалізації мовних одиниць: синтаксична будова та значення. Синтаксична форма та зміст – це статичні ознаки мовних одиниць, які існують як їхні узагальнені характеристики [7, с. 129]; вони не розкривають всієї палітри значень мовного знаку, якого вони здатні набути у певній ситуації спілкування [5, с. 16]. Структурно-семантичні властивості речень визначають тільки їхній інформаційний потенціал. Уся широта змісту мовного знаку розкривається тільки в межах ситуації позамовної дійсності, що становить основу їхнього інформаційного відтворення [3, с. 206].